

Merhán Orsolya

Mi van a hokedlin?

Erdélyi Gábor kiállítása

Fészek Galéria

2000. április 11–május 11.

Erdélyi Gábor képei magáról az érzékelésről szólnak, konkrét és elvont értelemben egyaránt. A bizonytalanságról beszélnek, arról a bizonytalanságról, mely akkor fog el minket, amikor nézünk, és az érzékeinken átszűrt látványt felismerjük, azonosítjuk, megnevezzük, mintegy a magunk megnyugtatósaképp, a világban és a társadalomban való biztonságos eligazodás kedvéért. Mert vajon honnan tudjuk, hogy amit nézünk, az az, amit látunk? Hogyan azonosítjuk a dolgokat, hogyan szedjük ízekre a világ teljességét és tesszük racionálisan értelmezhető dolgok halmazává, olyan dolgok halmazává, melyeknek méretük, formájuk, színük, szaguk, anyaguk van? S vajon hogyan kapcsolódik mindez össze az elemzői által „érzéki konceptualistának” nevezett Erdélyi-képek által felvetett problémákkal?

A Fészek Galéria kiállítótermébe lépőt hűvös csillogású, nagyméretű fehér, illetve pasztellszínű selyemképek fogadják. Ezidáig nem ért minket meglepetés: tudjuk, hogy Erdélyi az utóbbi időben selyemképet készít, a szövet matériájának kettőssége: a feszes, síkos, csillogó, ugyanakkor végtelen mélységű, a tiszta és egyszerű, ugyanakkor titokzatos, bonyolult, zárkózottan homályos foglalkoztatja. A hagyományos olaj-vászon technika alkalmazása helyett Erdélyit a falra helyezett négyzetes kép alapképletének szigorú megőrzése mellett a nem egyszerű felületként, hanem testként kezelt kép érdekli; különös, összetetten rétegzett, áttetszőségeiből és áttűnésekből építkező műveket hoz létre.

Az első pillantásra bontatlan, egyszínű felületek az iróniával átítatott gyengédség, hűvös erotika képzeteit keltik. A művekhez közelebb lépve azonban a tükörsima felületek mögötti mélyrétegekből alig látható, bizonytalan foltok, sejtelmes motívumok derengenek elő. Ezekkel a visszafogott, árnyékszerűen lebegő formákkal, ezekkel a sejtető rejtőzködésekkel különös kontrasztot alkotnak a képcímek konkrét, egyszerű kinyilatkoztatásai.

A *Talp*, az *Ajándék*, a *Rövid és hosszú hajsza*, a *Szemgödör szempillákkal*, az *Égbolt néhány hajszállal* és a *Felhők kordában* című képeknél Erdélyi a képtárgyat megnevezve ironikus gesztussal adja kezünkbe vagy „rágja szánkba” a megoldást, egyfelől tudatosítva ezzel a nézőben a szem eredendő, gyermeki érzékenységét és kiszolgáltatottságát, másfelől finoman kritizálva a kritikusok által műveire aggatott „monokróm kiindulású”, „minimalista” jelzőket. Antropomorf tartalmakkal ruházza fel a képtest selyemfelszínén átderengő foltokat, vonásokat, jelzéseket, ráadásul az általa megnevezett motívumok egyszerre a banalitásig általánosítóak, illetve a végsőkig személyesek. Egy lábnyom, egy hajsza, egy kihullott szempilla a csillagos éghez, a tiszta úrhöz képest zavaró, lesöpredő apróság, nyomtalanul eltűnő felesleg, adott kontextusban azonban a szinte zavarbaejtően intim fizikai közelség leglíraibb emlékfoslánya, a szeretet mementója. A szürrealisba hajló képzettársítások (*Égbolt néhány hajszállal*, *Felhők kordában*) éppúgy hozzátartoznak ehhez a kiállításához, mint a *Talp* vagy a *Szemgödör szempillákkal* című kép esetében a képen belüli léptékek és arányok szubjektív, szenzitív kezelése.

Erdélyi Gábor

Felhők kordában, 1999, akril, selyemvászon, 50x78 cm • fotó:
Sulyok Miklós

Az előbb említett művektől némiképp kijózanítóan távolít el a „geometrikusan” konstruált, nyersebb és tárgyiasabb *Ajándék*, ahol a kép síkja egy becsomagolt, raffiaszalaggal átkötött fehér csomag, a képtárgy pedig a szeretet udvarias és kötelességszerű, személytelen manifesztuma; valamint a *Letéve*, mely a kiállítás utolsó, de meghatározó jelentőségű darabja. A kép felületén átderengő hokedlire tett azonosíthatatlan fekete tárgy, a megfejthetetlen sziluett szinte provokálja a kérdést: mi van ott, mit látunk a széken? Ez az egyetlen mű, melyhez nem ad evidens kulcsot a művész, és ezzel a gesztussal mintegy a többi címet is időzjelbe teszi, a többi megoldást is megkérdőjelezi. Hiszen ha az egyetlen hangsúlyosan kiemelt, szándékosan előtérbe kerülő, súlyos fekete tömegű tárgyat nem tudjuk azonosítani és megnevezni, és ehhez az alkotó sem adja meg számunkra az eddig megszokott segítséget, akkor hogyan hihetünk a szemünknek a sokkal amorfabb, elvontabb, jelzésszerűbb formák esetében?

A hokedlin lévő tárgyra egyébként számtalan megfejtés született: látták szénné égett kenyérszeletnek, sötét zsebkendőnek, oszlopfő keresztmetszetének, nagytűszerkezetnek, a kiállítást megnyitó művészettörténész pedig frappáns iróniával egy Rodcsenko-kép formaegyüttesének vetületét vélte a kissezéken felfedezni. A *Letéve* a kiállítás „slusszpoénja”, az a mű, mely által a képek összessége vizuális paradoxonná válik.

Mert vajon meg kell-e fejtenünk, mi van a hokedlin? Szükségszerű-e, hogy az érzékelésből észlelet, az észleletből kinyilatkoztatás következzen? Nem azokban a dolgokban lehet-e a legerősebben hinni, amit nem lehet megmagyarázni és nem kell feltétlenül interpretálni? Erdélyi Gábor kiállításán a tanácstalan bizonytalanságon és az ironikus fricskán a technikai perfekció, a művészi professzionalizmus segít felülemelkedni. Erdélyi komolyan veszi az alkotást, mi pedig komolyan vesszük műveit. Saját bevallása szerint szándéka „az emberi gondolkodás szelíd megkavarása”. Ennek ellenére vagy éppen ezáltal képeit magától értetődő természetességgel hitelesnek, igaznak fogadjuk el, hiszünk neki, még akkor is, ha – vagy talán épp azért, mert – nem tudjuk meg, hogy mi van a hokedlin.

Erdélyi Gábor

Letéve, 2000, akril, selyemvászon, 121×97 cm • fotó: Sulyok Miklós

